

Фіалко Наталія Анатоліївна

*Кандидат філософських наук, старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін*

Національний університет фізичного виховання і спорту (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-2010-1071>

e-mail: fialo4ka.tasha@gmail.com

ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЛЕГІТИМАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Резюме

Виявлено, що зростаючий вплив Штучного Інтелекту на вищу освіту змінює не лише легітимацію вищої освіти, але також легітимацію самого Штучного Інтелекту. Висунуто гіпотезу, що широке використання можливостей Штучного Інтелекту може спричинити підміну демократичної легітимації цифровою маніпуляцією — як у політиці, так і у освіті. Цей виклик впливає на легітимацію сучасної вищої освіти, яка все більшою мірою виявляється залежною від легітимації Штучного Інтелекту для освіти. Визначено, що виклики Штучного Інтелекту мають як позитивний, так і негативний характер: з одного боку, суспільству потрібен розвиток цифрової освіти і постійне підвищення цифрової ефективності громадян, але, з іншого боку, громадяни мають зберігати автономію прийняття рішень, інакше виникає ризик перетворення держави на цифрову диктатуру. Запобіжником зловживанням Штучним Інтелектом у вищій освіті та втратою освіти своєї головної функції — розвитку людини — має стати зміцнення легітимації вищої освіти. Таке зміцнення має базуватися на чіткому розмежуванні знання та інформації, що дає можливість орієнтувати освітню мотивацію людей пріоритетно на отримання знань, а вже на цій основі — практичним навичкам оперування інформацією. Безпекові виклики у вищій освіті полягають передусім у тому, що освітні цінності мають бути захищеними від їх фальшування формальними результатами навчання. Виявлено, що зловживання можливостями Штучного Інтелекту у вищій освіті лише поглиблює вже наявну кризу легітимації вищої освіти. Зроблено висновок, що слід з'ясувати суспільну значущість вищої освіти у

суспільстві інформації, уточнити базові освітні цінності, а уже на цій основі формувати нову, нелінійну легітимацію вищої освіти, коли кожен, хто навчається, окрім вузької фахової компетенції, отримуватиме комунікаційну та цифрову компетенції як обов'язкові.

Ключові слова: Штучний Інтелект, легітимація вищої освіти, легітимація Штучного Інтелекту, філософія інформації, безпекові виклики, освітні цінності, освітня мотивація.

Вступ

Штучний Інтелект (ШІ) все більшою мірою втручається в усі сфери суспільного життя, пропонуючи свої послуги як недорогого або й взагалі безкоштовного помічника-асистента при виконанні практично будь-яких завдань. Не стала винятком і сфера освіти — тут ШІ починає складати конкуренцію як педагогам, так і учням, як у середній школі, так і у вищій освіті. Втім, побоювання того, що ШІ зробить непотрібними навчальні заклади, видаються все ж перебільшеними: ШІ лише суттєво змінить зміст і структуру освітніх завдань, а також їхню спрямованість, яку відтепер все більше визначатиме уміння сучасної людини ефективно взаємодіяти з ШІ — повсюди і повсякчас. Але як саме відбуватиметься адаптація людей до ШІ як мало не основне завдання нової парадигми освіти? Що чи хто визначатиме освітні завдання? Чи не стане людина лише периферією до ШІ в результаті переходу до цієї парадигми? Ці та інші питання можна погрупувати довкола одного основного — як вплине ШІ на легітимацію освіти? Концептуальна відповідь на це питання і є метою цієї статті.

Для відповіді на це питання зосередимо увагу на легітимації вищої освіти, адже саме на цьому рівні відбувається концептуалізація усіх інших рівнів освіти, і до того ж саме вища освіта є кінцевою метою, тим орієнтиром, до якого рухаються, або з яким узгоджують себе усі інші види освіти.

Методи дослідження

У даній статті було використано метод соціальної аксіології у його застосуванні до проблем академічної легітимації, метод інформаційного підходу для аналізу ШІ з позицій філософії інформації, а також метод інституційного аналізу у його застосуванні до сфери суспільної безпеки.

Метод соціальної аксіології у його застосуванні до проблем академічної легітимації обґрунтовували такі українські філософи, як Марія Култаєва [1], Віктор Андрущенко і співавтори [2], Віктор Зінченко і співавтори [3], Михайло Бойченко [4], Наталія Фіалко та Наталія Соколова [5] та інші. При цьому такі автори, як Марія Култаєва [6], Наталія Бойченко [7] та інші акцентують увагу на аспектах легітимації вищої освіти в умовах інформаційного суспільства. Також і закордонні дослідники звертаються до проблематики легітимації вищої освіти та легітимації ШІ у ній [8-11].

Метод інформаційного підходу для аналізу ШІ розробляли як закордонні так і вітчизняні дослідники філософії інформації. Роль ШІ у суспільному житті можна адекватно оцінити, виходячи з філософії інформації — передусім, спираючись на класичні вже праці Лучано Флоріді [12], але також і українських дослідників, таких як Алла Гужва [13], Олег Перепелиця та Вероніка Храброва [14] та інші.

Метод інституційного аналізу у його застосуванні до сфери суспільної безпеки отримав новий імпульс для українських дослідників в умовах тієї російської воєнної агресії проти України, яка була розпочата ще у 2014 році і набула повномасштабного характеру у 2022 році. Безпекові питання, пов'язані з функціонуванням сучасного суспільства, і зокрема з впливом ШІ на суспільні процеси, досліджують українські філософи Олег Зубчик та співавтори [15], Віталій Мудраков та співавтори [16], а також закордонні дослідники [17-18].

Результати дослідження

Аналіз впливу ШІ на вищу освіту слід розглядати у контексті стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: адже на відміну від початкової і середньої освіти, які практично повністю в усіх основних своїх складових визначаються національними системами освіти, вища освіта базується на постійному глобальному обміні останніми досягненнями науки, а також кращими взірцями академічного викладання. Вітчизняні дослідники сформуvalи власну традицію вивчення інтернаціоналізації вищої освіти та її головних завдань [2-3].

Серйозним викликом для легітимації вищої освіти є вторгнення ШІ у визначення кваліфікованої робочої сили: відтепер не потрібно довго вчитися, аби гарантовано надавати певний професійний результат — адже все вищий відсоток ефективності показує ШІ, який витісняє людину як виконавця все більшої кількості професій. Деякі дослідники, такі як американський дослідник Ахмед Ал Заїді, вбачають у ШІ передусім загрозу для мотивації студентів, фіксуючи зростання демотивації до навчання на підставі програшу людини у конкуренції з ШІ у якості студента [10]. На противагу Ал Заїді інші дослідники, такі як Ельгілані Ельшаріф та Ельфаділ Абдала Мохамед з ОАЕ виявляють переважно позитивні наслідки від впливу електронного навчання на мотивацію студентів до навчання у вищій освіті [11]. Більш виважений і більш збалансований підхід, який бачить не лише небезпеки, але й переваги використання ШІ у освіті пропонує інший американський професор соціології та антропології Ларі Лю [8].

Передусім, піднесення вищої освіти Ларі Лю слідом за Юргеном Габермасом у його «Легітимації пізнього капіталізму» [19] пов'язує з легітимацією суспільного призначення вищої освіти у суспільстві добробуту: держава легітимує вищу освіту у очах цього суспільства, а вища освіта

назустріч легітимує в очах суспільства державу добробуту. Ось як обґрунтовує легітимацію освіти державою Лю, відтворюючи логіку Габермаса «Держави несуть відповідальність за створення умов для отримання прибутку приватного сектору та підвищення продуктивності праці, а також їм необхідно забезпечити розширений доступ до соціальних послуг, включаючи вищу освіту, щоб зберегти загальну підтримку громадськості в капіталістичній системі» [8, с. 19]. Близьку до Габермаса аргументацію щодо значущості вищої освіти для розвитку суспільства, але вже у 21 столітті, запропонували британські дослідники Уранія Філіппаку та Рональд Барнет у дослідженні легітимізації якості у вищій освіті [9].

Лю також визначає зацікавленість самих університетів, тобто їх власну легітимацію у активному освоєнні цифрових технологій і, зокрема, залучення можливостей, які надає ШІ: «Вища освіта має подвійну функцію: потенційне підвищення продуктивності праці та накопичення капіталу, а також функцію соціального забезпечення для розміщення працівників, які втратили роботу внаслідок технологічних змін» [8, с. 19]. Тобто, можемо зробити власні висновки: вища освіта реагує на вторгнення ШІ у суспільне життя і вторинні його наслідки — здійснюючи адаптацію до змін ринку праці як легітимацію не самого ШІ в освіті, а легітимацію освіти попри ті зміни, а також з іншим урахуванням впливу ШІ, тобто не через пряме прийняття алгоритмів роботи ШІ, а як створення власних алгоритмів освіти як сумісних із ШІ.

В кожному разі усі ці зміни йдуть не в розріз із класичними теоретичними принципами і практичними засадами функціонування економіки, але для підвищення їхньої ефективності: «Держави хочуть підтримувати вищу освіту: підвищення продуктивності праці шляхом розширення освіченої робочої сили необхідне для збільшення податкових надходжень для фінансування розширених соціальних послуг, які фінансують підвищене безробіття внаслідок технологічних змін робочих місць через зростання продуктивності праці» [8, с. 19]. Таким чином, до освітньої легітимації залучення ШІ у освітні процеси додається і економічна, і загальносуспільна його легітимація.

Заслуговує на увагу також дещо несподіваний підхід до суспільних функцій вищої освіти, який пропонує Ларі Лю: «Диплом про вищу освіту є механізмом соціальної закритості, тобто він створює бар'єри для доступу до певних професій, таких як медицина, юриспруденція чи бізнес. Освітній ступінь дозволяє роботодавцям фільтрувати кандидатів на роботу. Коледж не є джерелом технічної підготовки чи навичок, готових до роботи. Одним з небагатьох винятків із цього правила є аспіранти, які проходять навчання на робочому місці для розвитку дослідницьких та викладацьких навичок, корисних для академічної кар'єри» [8, с. 20]. Тема соціальної закритості як

певного соціального фільтру, як це класично називав американський соціолог Питірім Сорокін [20], є такою, до якої Лю постійно повертається — відповідно і вплив ШІ він розглядає у цьому ракурсі як засіб посилення закритості (підвищення вимог до працівника — передусім нова вимога високої компетентності у роботі з ШІ), так і як спосіб варіювати цю закритість за потреби — диференціювати, переключати, а можливо — і зменшувати.

Втім, наскільки налагодження функціональних зв'язків із ШІ всередині освітнього процесу може підвищувати легітимність вищої освіти в кількох вимірах — освітньому, економічному, загальносуспільному —, настільки ж втрата контролю за втручанням ШІ у вищу освіту може призводити до множинних важких наслідків для неї. «Необмежений розвиток штучного інтелекту може підірвати легітимність системи вищої освіти... Персоналізований навчальний досвід, що надається штучним інтелектом, може змусити компанії усвідомити, що функція соціального закриття університетів... більше не є необхідністю. Уряди та компанії приватного сектору вже більше зосереджуються на наймі на основі кваліфікації та скасовують вимогу щодо ступеня коледжу» [8, с. 22]. Під функцією «соціального закриття» Лю, вочевидь, має на увазі залучення університетів до підготовки кваліфікованої робочої сили — тоді як вміння використовувати ШІ робітником нібито може зробити зайвою його вищу освіту.

Втім, окрім впливу ШІ, який щонайменше частково знецінює навчання в університетах, наявні також і інші загрозливі чинники для легітимації вищої освіти. «Неминучий обрив зарахування через демографічні тенденції може зробити робочу силу настільки дефіцитною, що тенденція до відмови від ступеня коледжу ще більше посилиться» [8, с. 22]. Таким чином, на перший погляд парадоксально, ШІ не збільшує резерви робочої сили, яка потребує вищої освіти (просто іншого рівня і спрямування), а навпаки — радикально їх скорочує — просто фізично забираючи в університетів тих, хто міг би навчатися на нових спеціальностях, які виникають після поширення використання ШІ у суспільстві. Тепер майбутніх робітників як абітурієнтів в університетах доводиться шукати — адже завдяки простоті опанування роботи з ШІ компанії забирають на роботу учнів ще зі старших класів середньої школи після набуття ними повноліття.

Також Лю додає політичні виклики, які постають перед вищою освітою у США в поточному році. Під удар нової, а саме консервативної у специфічному витлумаченні соціальної і культурної політики потрапляє у сучасних США передусім вища освіта, яка кілька десятиків років була джерелом ліберальної культури для нових поколінь: «Невдоволення коледжами в трампівському русі, яке прикривається опозицією до «пробудження», «політичної коректності» та DEI (різноманітності, рівності та інклюзії), серед іншого, ще більше ставить під сумнів коледжі як безпечний притулок

для економічної заміни, пов'язаної зі штучним інтелектом» [8, с. 21]. По суті, трампізм «добиває» вищу освіту у США, яка і так переживає не кращі свої часи. Звісно, про повний занепад не йдеться, але вища освіта у США потрапила у зону тривалої турбулентності.

Загалом, безпекова проблематика у сфері вищої освіти залишається ще мало дослідженою, хоча й тут почали з'являтися важливі розробки, у тому числі й за авторства вітчизняних науковців [15], зокрема, присвячені аналізу ролі ШІ у становленні сучасної вищої освіти [14; 16].

Складається враження, що півстоліття тому загрозою для набуття освіти своєї повноти і дієвості були вимоги її підпорядкування потребам індустріалізації суспільства, а тому освіта мала протистояти тоталітаризму, базованому на ідеологіях індустріалізму [4]. Тоді як для сучасної освіти таку загрозу все більшою мірою являє бездумне і безконтрольне підпорядкування вимогам повсюдної взаємодії з ШІ та переходу всієї освіти до режиму діджитальної освіти. Під різними кутами зору цю загрозу аналізують вітчизняні автори [6-7]. Закордонні автори застерігають від перетворення сучасного суспільства на цифрову диктатуру — у тому числі й завдяки перетворенню освіти на фабрику виготовлення з людей периферії до ШІ [17-18]. У попередньому своєму дослідженні ми вже зверталися до проблеми пріоритетності освітньої мотивації щодо врахування у освіті сучасних можливостей використання ШІ [5], однак, тема взаємозв'язку освітньої мотивації і легітимації використання ШІ у вищій освіті ще потребує свого розгляду з погляду філософії інформації.

Передусім слід чітко відрізнити пріоритетну цінність знань для освіти і похідне значення інформації як функціонально препаративних знань. Як зазначає Лучано Флоріді, «знання не є справою (а) здійснення відкриття і описування, ані справою (б) винаходження і конструювання, але є справою (с) дизайну і моделювання реальності, її особливостей та поведінки у осмисленому світі, наскільки ми переживаємо його у своєму досвіді (семантизації)... Зрозумілістю є епістемічна гра, і людство прагне досягнути її за всяку ціну, навіть якщо це означатиме спотворення реальності у доволі абсурдний спосіб... Якщо ми бажаємо розробляти зрозуміле концептуальне середовище для себе, то досягаємо цього... взаємодіючи з ним, як з ресурсом для наших семантичних завдань, піддаючи його тестуванням і досліддам у нашому досвіді» [12, с. 370]. Як бачимо, у цьому розлозі визначенні знання немає місця для ШІ, адже знання народжується із семантизації світу — більш чи менш вдалої. Вочевидь, саме тому спроби ШІ займатися творчістю рідко знаходять позитивний відгук у людей — адже ШІ не має ані власного досвіду, ані цінностей, а відповідно й не має на чому будувати семантизацію світу. Якщо у якості помічника і асистента людини ШІ сягає недоступних для людини висот точності і майстерності, а відповідно

є прекрасним засобом для оптимізації різних видів людської діяльності (у тому числі й освіти), то як самостійний дослідник або навіть творець ШІ знає очікуваних (можна навіть сказати запрограмованих) провалів.

І все ж Флоріді зауважує, що «ШІ діє як Троянський кінь, запроваджуючи більш широку обчислювальну/інформаційну парадигму у філософську цитадель» [12, с. 3]. Використання концепту «інформація» втягує філософів у неминучі трансдисциплінарні (тобто без чіткого поділу завдань), а згодом і міждисциплінарні (з дисциплінарним поділом завдань, методів і критеріїв оцінювання) дискусії і дослідження. Втім, як справедливо зауважує далі Флоріді: «у філософії ми нічого не тестуємо, ані обчислюємо» [12, с. 11]. Справді, філософські тези неможливо емпірично підтвердити чи спростувати, так само, як неможливо калькулювати імовірність вищої чи нижчої їх істинності.

Нав'язливе накидування послуг ШІ вищій освіті, так само як і масове зваблення слабкодушких можливістю перекласти свою роботу на ШІ по суті є новим виданням старої загрози напівосвіти, про яку писав Теодор Адорно і яку засвідчують і вітчизняні автори. Так, Михайло Бойченко зауважує втрату фокуса на стратегічній меті освіти для природничих і технічних наук: «найголовніше для дії і справи — визначеність з кінцевими цілями і стратегією — виявляється маргіналізованим разом з майже повною елімінацією викладання «природничникам» та «технарям» гуманітарних і соціальних наук і філософії» [4, с. 220]. Скорочення навчальних годин в українських університетах, як свідчить цей автор, почалося ще до появи і поширення в Україні таких нині популярних застосувань Штучого Інтелекту, як chatGPT — профанація вищої освіти як результат масового недобросовісного звернення до можливостей ШІ лише посилила ті негативні тенденції, які виникли раніше. Отже, корінь втрати легітимації вищої освіти не у самому ШІ, а глибше. А відповідно, для подолання негативного впливу масового недобросовісного звернення до можливостей ШІ необхідно не йти у лобову атаку проти ШІ (що було би і кумедною, і марною справою — майже як повстання лудитів), але варто знайти і викоренити суспільні причини деякої втрати легітимації вищою освітою. Тоді й звернення до ШІ стануть сумліннішими, більш розумними і дбайливими щодо вищої освіти — а відповідно, ШІ із загрози тоді перетвориться на джерело кращих можливостей для розвитку вищої освіти.

Українська дослідниця Марія Култаєва, здійснюючи латентну критику сучасної української вищої освіти на основі реконструкції концепту напівосвіти Теодора Адорно, вказувала, що «напівосвіта є імітацією освіти, бо вона зосереджується тільки на її зовнішніх атрибутах і руйнує людину зсередини, робить її бранкою симулякрів, що продукуються масовою культурою» [1, с. 180]. Вочевидь, такі симулякри з'явилися задовго до ШІ

та його застосувань, таких як chatGPT та його аналоги — тож і рекомендації Адорно щодо боротьби з цими симулякрами можуть виявитися найкращим засобом для протидії несумлінному зверненню до можливостей ШІ у вищій освіті. І таке осмислення потенціалу концепції Адорно можемо знайти у аналізі Марії Култаєвої. Передусім, вона закликає чинити опір «віртуальній рефеодалізації освіти»: «Суб'єктивне уповільнення об'єктивного прискорення індустріально розвинутих суспільств стає можливим через їх віртуальну і фрагментарну рефеодалізацію. Навіть після саморозчинення прошарку «освіченої буржуазії» соціальна пам'ять зберігає уявлення про привілеї, які раніше давала освіта, про престижність вищої освіти. Якщо справжня освіта як робота людини над собою є принципово незавершеним процесом і не потребує сертифікатів, дипломів та інших підтверджень, то напівосвіта перетворює такі «охоронні грамоти» на самоціль» [1, с. 182]. Варто припинити гонитву за постійними курсами підвищення кваліфікації, тренінгами і вебінарами, яка перетворюється на суцільну профанацію, коли більшість учасників таких віртуальних заходів займаються під час їх проведення сторонніми справами, тоді як їхні акаунти нібито активні і «слухають» і «дивляться» виступи лекторів і пасивно ніби беруть участь у обговореннях фахових проблем. Це лише один з прикладів напівосвіти — але до болю знайомий усім у світі внаслідок його повсюдності. Виступаючи проти бездумного і імітативного інформаційного споживачтва, Марія Култаєва рекомендує: «Щоб не потрапити у тенета постмодерного освітнього рабовласництва, треба орієнтуватись не на рекламні проспекти, а вміти критично аналізувати не тільки зміст освітніх пропозицій, а й тенденції суспільного розвитку» [1, с. 190]. Авторка закликає активно розвивати власне критичне мислення, ставити власні запитання і шукати власні відповіді, не довіряючи «освітньому фастфуду», заготовленому освітнім ринком.

Варто також бачити і позитивні можливості у легітимації вищої освіти, які відкриває ШІ — не в усьому він веде до проблем, але нерідко також і дає ключ для їхнього подолання. Українські автори Олег Перепелиця та Вероніка Храброва пропонують подивитися на можливе майбутнє людства у симбіозі з ШІ під дещо несподіваним кутом зору: «Так саме, як колись з виникненням письма зникли практики мнемотехніки, з появою інтерактивних технологій і ШІ, що цілком логічно, будуть зникати і практики лінеарного мислення, що формувалися культурою письма, і відповідно, когнітивні функції будуть трансформуватися» [14, с. 190]. Справді, хіба можна виключати те, що проблеми легітимації вищої освіти можуть бути подолані на шляхах торування нелінійного мислення, яке, між іншим, може пропонувати і нелінійні варіанти легітимації вищої освіти. Наприклад, можна собі уявити таку легітимацію як здобуття паралельно кількох кваліфікацій — комунікативної, цифрової і вузької фахової — кожним випускником

університету уже в найближчому майбутньому. А за кожною з цих кваліфікацій стоїть інший тип легітимації вищої освіти, яка ґрунтується на різній паралельній потребі цього фахівця у суспільстві.

Всі ці міркування потребують свого подальшого розвитку у наступних дослідженнях.

Висновки

Легітимація сучасної вищої освіти все більшою мірою виявляється залежною від легітимації ШІ для освіти. Адже сучасне суспільство все більшою мірою набуває залежності від ШІ. Тим самим освіта, а особливо вища освіта, повинна дати відповіді на запити суспільства щодо належної адаптації його громадян до викликів ШІ. Ці виклики мають як позитивний, так і негативний характер: з одного боку, суспільству потрібна більш розвинена цифрова освіта і постійне підвищення не просто цифрової грамотності, але цифрової вправності громадян, але, з іншого боку, громадяни не повинні ставати критично залежними від послуг, які надає ШІ, а держава не має перетворюватися на цифрову диктатуру. Для цього студенти мають зберігати освітню мотивацію орієнтовану на критичне мислення як надійний шлях здобуття знань і вчитися на цій основі ефективно управляти потоками інформації.

Список посилань

1. Култаєва М. Освіта та її деформації у сучасній культурі: до актуальності теорії напівосвіти Т. Адорно у сучасних соціокультурних контекстах. *Філософія освіти*. Том 20. № 1. С. 153 – 195. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2017-20-1-153-195>
2. Андрущенко В. (ред.). *Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів: монографія* / В. Андрущенко, М. Бойченко, Л. Горбунова, В. Лутай та ін., Нац. акад. пед. наук України, Ін-т вищої освіти. Київ: Педагогічна думка, 2011. 319 с.
3. Зінченко В. (ред.). *Стратегії вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства: Монографія* / В. Зінченко, Н. Базелюк, М. Бойченко, Л. Горбунова, С. Курбагов, Ю. Мелков, О. Шипко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2020. 199 с. <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-36-6-2020>
4. Бойченко М. Між «напівосвітою» і «напівдією»: у пошуках шляху до дієвої освіти. *Філософія освіти*. 2017. Том 21. № 2. С. 219–239. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2017-21-2-219-239>
5. Фіалко Н., & Соколова Н. Особистісна мотивація як запорука освітнього успіху: вершини і падіння авторитету педагога.

- Філософія освіти. 2025. Том 31. № 1. С. 237 – 249. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2025-31-1-14>
6. Култаєва М. Д. Homo digitalis, дигітальна культура і дигітальна освіта: філософсько-антропологічні і філософсько-освітні розвідки. *Філософія освіти*. 2020. Том 26. № 1. С. 8 – 36. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2020-26-1-1>
 7. Бойченко Н. «Розумні та автономні. Трансформація цінностей перед обличчям технологій»: Огляд на книгу за редакцією І. Калпокаса та Ю. Калпокене. *Філософія освіти*. 2025. Том 30. № 2. С. 221 – 232. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-14>
 8. Liu L. AI and the crisis of legitimacy in higher education. *Journal for STEM Education Research*. 2025. No. 4. Pp. 16-26. <https://doi.org/10.32674/42qssk59>.
 9. Filippakou O., & Barnett R. The Legitimisation of Quality in Higher Education. *Prospero*. 2006. Vol. 12. No. 4. Pp. 13-19.
 10. Al Zaidy A. The Impact of Generative AI on Student Engagement and Ethics in Higher Education. *Journal of Information Technology, Cybersecurity, and Artificial Intelligence*. 2024. No. 1. Pp. 30-38. <https://doi.org/10.70715/jitcai.2024.v1.i1.004>.
 11. Elshareif E. & Mohamed E. The effects of e-learning on students' motivation to learn in higher education. *Online Learning*. 2021. Vol. 25. No. 3. Pp. 128-143. <https://doi.org/10.24059/olj.v25i3.2336>
 12. Floridi L. *Philosophy of Information*. Oxford: Oxford University Press, 2011. 405 p.
 13. Гужва А. Політичний популізм і популярна культура. *Філософська думка*. 2021. № 3. С. 125 – 137. <https://doi.org/10.15407/fd2021.03>
 14. Перепелиця О., & Храброва В. Освіта і університет в епоху штучного інтелекту. *Філософія освіти*. 2024. Том 30. № 2. С. 186 – 198. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-12>
 15. Zubchuk O. A., Boichenko M. I., Sytnyk G. P., and Levkulych V. V. New tendencies of sustainable development: providing personal security and quality of life as a new national security paradigm. *E3S Web of Conferences*. 2021. No. 277, 02003. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127702003>
 16. Мудраков В., Лютко Н., & Гапченко О. Гуманітарна безпека як освітній проєкт. *Філософія освіти*. 2024. Том 30. № 2. С. 56 – 70. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-4>
 17. York J. C. *Silicon Values: The future of free speech under surveillance capitalism*. New York: Verso, 2021. 304 p.

18. Fasman J. We see it all. Liberty and justice in an age of perpetual surveillance. New York: Public Affairs, 2021. 265 p.
19. Habermas J. Legitimation Crisis. Trans. by T. McCarthy. Polity Press, 1975. 196 p.
20. Sorokin P. Social and Cultural Dynamics. In 3 Volumes. New York: American Book Company, 1937. 745, 727, 636 pp.

References

1. Kul'taieva, M. (2017). The Education and its Deformations in the Contemporary Culture: a Contribution to the Actuality Theodor W. Adorno's Theory of Half-education. [In Ukrainian]. Philosophy of Education, 20(1), 153 – 195. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2017-20-1-153-195>
2. Andrushchenko, V. (ed.). (2011). Philosophy and methodology of development of higher education in Ukraine in the context of European integration processes: monograph / V. Andrushchenko, M. Boychenko, L. Gorbunova, V. Lutay and others, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Higher Education. Kyiv: Pedagogical Thought. 319 p. [In Ukrainian]
3. Zinchenko, V. (ed.). (2020). Strategies of higher education in the context of internationalization for sustainable development of society: Monograph / V. Zinchenko, N. Bazelyuk, M. Boychenko, L. Gorbunova, S. Kurbatov, Yu. Melkov, O. Shipko. Kyiv: Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine. 199 p. [In Ukrainian] <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-36-6-2020>
4. Boychenko, M. I. (2017). Between “Half-education” and “Half-agency”: in Search of a Path to Effective Education. [In Ukrainian]. Philosophy of Education, 21(2), 219 – 239. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2017-21-2-219-239>
5. Fialko, N., & Sokolova, N. (2025). Personal motivation as a guarantee of educational success: the peaks and falls of the teacher's authority. [In Ukrainian]. Philosophy of Education, 31(1), 237 – 249. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2025-31-1-14>
6. Kul'taieva, M. (2020). Homo Digitalis, Digital culture and Digital Education: Explorations of Philosophical Anthropology and of Philosophy of Education. [In Ukrainian]. Philosophy of Education, 26(1), 8 – 36. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2020-26-1-1>
7. Boychenko, N. (2025). “Intelligent and Autonomous. Transforming Values in the Face of Technology”.: A review of the book edited by I.

- Kalpokas and J. Kalpokene. *Philosophy of Education*, 30(2), 221 – 232. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-14>
8. Liu, L. (2025). AI and the crisis of legitimacy in higher education. *Journal for STEM Education Research*, 4, 16-26. <https://doi.org/10.32674/42qssk59>.
 9. Filippakou, O., & Barnett, R. (2006). The Legitimation of Quality in Higher Education. *Prospero*, 12(4), 13-19.
 10. Al Zaidy, A. (2024). The Impact of Generative AI on Student Engagement and Ethics in Higher Education. *Journal of Information Technology, Cybersecurity, and Artificial Intelligence*, 1, 30-38. <https://doi.org/10.70715/jitcai.2024.v1.i1.004>.
 11. Elshareif, E. & Mohamed, E. (2021). The effects of e-learning on students' motivation to learn in higher education. *Online Learning*, 25(3), 128-143. <https://doi.org/10.24059/olj.v25i3.2336>
 12. Floridi L. (2011). *Philosophy of Information*. Oxford: Oxford University Press. 405 p.
 13. Guzhva, A. (2021). Political populism and popular culture: political philosophy. [In Ukrainian]. *Filosofska Dumka*, (3), 125 – 137. <https://doi.org/10.15407/fd2021.03.125>
 14. Perepelytsia, O., & Khrabrova, V. (2025). Education and University in the age of Artificial Intelligence. [In Ukrainian]. *Philosophy of Education*, 30(2), 186 – 198. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-12>
 15. Zubchuk, O. A., Boichenko, M. I., Sytnyk, G. P., and Levkulych, V. V. (2021). New tendencies of sustainable development: providing personal security and quality of life as a new national security paradigm. *E3S Web of Conferences*, 277, 02003. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127702003>
 16. Mudrakov, V., Liutko, N., & Hapchenko, O. (2025). Humanitarian security as an educational project. [In Ukrainian]. *Philosophy of Education*, 30(2), 56 – 70. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-4>
 17. York, J. C. (2021). *Silicon Values: The future of free speech under surveillance capitalism*. New York: Verso. 304 p.
 18. Fasman, J. (2021). *We see it all. Liberty and justice in an age of perpetual surveillance*. New York: Public Affairs. 265 p.
 19. Habermas, J. (1975). *Legitimation Crisis*. Trans. by T. McCarthy. Polity Press. 196 p.
 20. Sorokin, P. (1937). *Social and Cultural Dynamics*. In 3 Volumes. New York: American Book Company. 745, 727, 636 pp.

Nataliia Fialko

*Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer,
Department of Social and Humanitarian Disciplines
National University of Physical Education and Sport of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
<https://orcid.org/0000-0003-2010-1071>
e-mail: fialo4ka.tasha@gmail.com*

**CHALLENGES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR THE
LEGITIMATION OF HIGHER EDUCATION**

Abstract

It is found that the growing influence of Artificial Intelligence on higher education changes not only the legitimacy of higher education, but also the legitimacy of Artificial Intelligence itself. It is hypothesized that the widespread use of the capabilities of Artificial Intelligence may lead to the replacement of democratic legitimacy with digital manipulation – both in politics and in education. This challenge affects the legitimacy of modern higher education, which is increasingly dependent on the legitimacy of Artificial Intelligence for education. It is determined that the challenges of Artificial Intelligence are both positive and negative: on the one hand, society needs the development of digital education and the constant increase in the digital efficiency of citizens, but, on the other hand, citizens must maintain decision-making autonomy, otherwise there is a risk of the state turning into a digital dictatorship. The safeguard against the misuse of Artificial Intelligence in higher education and the loss of education of its main function – human development – should be the strengthening of the legitimacy of higher education. Such strengthening should be based on a clear distinction between knowledge and information, which makes it possible to orient educational motivation of students primarily to obtaining knowledge, and on this basis – to practical skills in operating information. Security challenges in higher education consist primarily in the fact that educational values must be protected from their falsification by formal learning outcomes. It has been found that the misuse of the capabilities of Artificial Intelligence in higher education only deepens the already existing crisis of legitimacy of higher education. The conclusion is that it is necessary to clarify the social significance of higher

education in the information society, to clarify basic educational values, and on this basis to form a new, nonlinear legitimacy of higher education, when everyone who studies, in addition to narrow professional competence, will receive communication and digital competence as mandatory.

Keywords: Artificial Intelligence, legitimacy of higher education, legitimacy of Artificial Intelligence, philosophy of information, security challenges, educational values, educational motivation.

Стаття надійшла до редакції 07.05.25

© Фіалко Н. А., 2025